

ประสิทธิผลของโปรแกรมการประยุกต์ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ในนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อานุภาพ พงษ์พานิช¹ นรินตา ไชยพาน²

จักรกฤษณ์ พลราช³ ขนิษฐา ทับทิม¹

¹ สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

² สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

³ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองเพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 400 คน จาก 2 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวนกลุ่มละ 200 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติ Paired sample t-test เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ด้วยสถิติ Independence sample t-test

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากทดลองกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลง ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ที่ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และดีขึ้นกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) จากผลการวิจัยดังกล่าว ได้แสดงถึงประสิทธิผลของโปรแกรมการประยุกต์ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อป้องกันโรคอาหารเป็นพิษในนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป

คำสำคัญ : สื่อสังคมออนไลน์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา, พฤติกรรมการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ

Corresponding author: นายอานุภาพ พงษ์พานิช สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

E-mail : anuparp88@hotmail.com

Effectiveness of the Application of Communication on Social Media to Prevention Food Poisoning Behavior Modification Program among Secondary School Students, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.

Anuparp Pongpanich¹ Niranta Chaiyaparn²
Chakkrit Ponrachom³ Kanista Tabtim¹

¹ Bureau of General Communication Diseases, Department of Diseases Control, MOPH

² Bureau of Risk Communication and Behavior Development, Department of Diseases Control, MOPH

³ Faculty of Public Health, Kasetsart University Chalermphrakiat Sakonnakhon Province Campus.

ABSTRACT

This quasi-experimental research aimed to explore the effectiveness of the application of communication on social media to prevention food poisoning behavior modification among secondary school students, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The sample included 400 secondary school students from 2 secondary school (200 subjects in experimental group and 200 subjects in the control group). The experimental group received program of the application of communication on social media. Data was collected through self-administered questionnaires. Statistical analysis was done by using percentage, mean, standard deviation, paired sample t-test and independent t-test

The results of the study revealed that after the experiment, the experimental group's knowledge about food poisoning, attitude toward food poisoning prevention, perception of threat appraisal, perception on coping response toward food poisoning prevention and food poisoning prevention behavior was found compared to before the experimentation and of the comparison group ($p < 0.001$). The results show that the program of the application of communication on social media was effective in developing food poisoning prevention behavior in secondary school student. This type of program can be applied to secondary school.

KEYWORD : Social Media, Secondary School Students, Prevention Food Poisoning Behavior

Corresponding author: Mr. Anuparp Pongpanich Bureau of General Communication Diseases, Department of Diseases Control, MOPH E-mail : anuparp88@hotmail.com

ความสำคัญของปัญหา

โรคอาหารเป็นพิษ (Food poisoning) เป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร อาการป่วยเกิดจากการรับประทานอาหาร หรือน้ำที่มีการปนเปื้อน สาเหตุอาจเกิดจากการปนเปื้อนของสารเคมี หรือโลหะหนัก หรือจากการรับประทานอาหารและน้ำที่มีพิษของเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย เช่น เชื้อ แบคทีเรียชนิดต่างๆ รวมทั้งพิษที่เกิดจากสารเคมีที่ปะปนเข้าไปหรือมีอยู่ตามธรรมชาติใน อาหารชนิดต่างๆ เช่น พริกแห้ง ปลาทะเล และเนื้อสัตว์บางชนิด เป็นโรคที่พบได้ทั่วโลก อาการส่วนใหญ่ของผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษคือมีอาการของระบบทางเดินอาหารผิดปกติ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ถ่ายอุจจาระ ปวดหัว คอแห้ง กระหายน้ำ มีไข้ เป็นตะคริว ฯลฯ¹ การระบาดของอาหารเป็นพิษมักเกิดในรูปแบบของการป่วยเป็นหมู่จำนวนมาก ในช่วงระยะเวลาอันสั้น หลังจากรับประทานร่วมกัน ซึ่งสังคมไทยมักมีการพบปะสังสรรค์ จัดงานเลี้ยงตามเทศกาลต่าง ๆ เป็นประจำ จึงทำให้มีข่าวการระบาดของอาหารเป็นพิษได้ตลอดทั้งปีในปี พ.ศ. 2557 พบผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษ 134,797 ราย อัตราป่วย 207.52 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิต ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ปีพ.ศ. 2555 - 2557 แนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยมักพบผู้ป่วยจำนวนมากในเดือนมกราคม และเดือนพฤษภาคม ถึงสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงเปิดเรียน โดยหนึ่งในสี่พบในกลุ่มนักเรียน จากการวิเคราะห์สถานการณ์โรคอาหารเป็นพิษ จากฐานข้อมูลการรับแจ้งและตรวจสอบข่าวการระบาดของ (Outbreak verification) ของสำนักระบาดวิทยา พบว่าตลอดปี พ.ศ.2557 มีรายงานการ

ระบาดใน โรงเรียนมากถึง 39 เหตุการณ์² โดยมีปัจจัยสาเหตุจากพฤติกรรมบริโภคอาหารที่ไม่ปรุงสุก พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขลักษณะการเข้าห้องน้ำ เช่นการล้างมือ³ และในปี พ.ศ. 2557 ได้เกิดอาหารเป็นพิษที่สำคัญ 1 เหตุการณ์ในโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สาเหตุเนื่องจากนักเรียนไม่มีพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ²

สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการดำเนินการควบคุมโรคอาหารและน้ำมีเป็นการสนับสนุน สื่อเอกสารสำหรับเจ้าหน้าที่ ครู และ คู่มือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การสื่อสารข้อมูลข่าวสารออกอากาศทางวิทยุ โทรทัศน์ พร้อมทั้งการดำเนินการในการให้โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและควบคุมโรคอาหารเป็นพิษในโรงเรียน อย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาโรคติดต่อทางอาหารและน้ำโดยเฉพาะโรคอาหารเป็นพิษ⁴ ซึ่งพยายามหาแนวทางการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ แต่ผลการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ายังไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษมีปัจจัยเชิงสาเหตุ (Causal factors) หลายปัจจัย โดยพฤติกรรมการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษมีปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องในหลายปัจจัยหรือเป็นสหปัจจัย (Multi-factors) ซึ่งพบว่าโดยส่วนใหญ่นั้นประกอบด้วยปัจจัยเชิงสาเหตุที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง และปัจจัยที่มาจากภายนอกตัวบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และ สิ่งแวดล้อมทางสังคม คณะผู้วิจัยจึงทำการศึกษา

นำร่อง (Pilot study) โดยการสนทนากลุ่มหลายกลุ่ม (Multiple focus group discussion) ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มผู้นำนักเรียนในโรงเรียน กลุ่มผู้บริหารและคณะครู และกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผู้ประกอบการร้านอาหารในโรงเรียน มีการจัดหาสถานที่ในการล้างมือ แต่พบว่านักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุอาหาร และการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ นักเรียนคิดว่าการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษเป็นเรื่องที่ยากและเป็นบทบาทหน้าที่ของทางโรงเรียน พร้อมทั้งนักเรียนไม่รับรู้ถึงอันตรายที่มาจากโรคอาหารเป็นพิษทั้งโอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคและความรุนแรงของโรค และไม่มั่นใจว่าตนเองนั้นจะสามารถปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)⁵ และทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรค (Protection Motivation Theory)⁶ พร้อมทั้งนักเรียนมีประสบการณ์การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่บ้านเป็นหลัก ในทุกวัน ประมาณครึ่งละ 1 – 3 ชั่วโมง ระหว่างเวลา 18.00 – 24.00 น. โดยส่วนใหญ่มุ่งที่จะพูดคุยสื่อสารกับเพื่อนและค้นหาความรู้ แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์มีอิทธิพลเนื่องจากเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เริ่มเข้ามามีบทบาทในการหล่อหลอมการเรียนรู้และพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ใช้ใน

กิจกรรมประจำวันมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยคุณประโยชน์ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่มีต่อการศึกษาและพฤติกรรมนั้นมีมากมายที่ทำให้สามารถสื่อสารกับผู้คนทั่วโลก เครือข่ายทางสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นแหล่งความรู้ขนาดใหญ่⁷ จากผลการศึกษาพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่บ้าน ตนเอง เรียนรู้จากเพื่อน มีประสบการณ์การใช้ 1-3 ปี ระยะเวลาแต่ละครั้งนาน 1-2 ชั่วโมง ความถี่ 3-4 ครั้ง/ สัปดาห์ ใช้ในช่วงเวลา 18.00 น.- 00.00 น.⁸ โดยนักเรียนจะใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภท Facebook มากเป็น อันดับหนึ่ง รองลงมาเป็น LINE และ Instagram มีวัตถุประสงค์ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มาก เป็นอันดับหนึ่ง คือ ใช้คุยกับเพื่อนเกี่ยวกับทุกๆ ไป รองลงมาเป็นการใช้เพื่อคุยกับเพื่อนเกี่ยวกับการเรียน และการบ้าน^{8,9} ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวควรมีการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนา กิจกรรมการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์เชิงสร้างสรรค์แก่เยาวชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะประยุกต์ทฤษฎีในกลุ่มดังกล่าว ที่มุ่งเน้นในการแก้ไขปัจจัยเชิงสาเหตุในตัวบุคคล ร่วมกับการประยุกต์ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีเนื้อหา ช่องทาง และรูปแบบลักษณะของสื่อที่ตรงกับบริบทของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ อันจะเป็นประโยชน์ในการป้องกัน ควบคุมและลดอัตราการเกิดโรคอาหารเป็นพิษในโรงเรียนมัธยมศึกษา พร้อมทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการ

พัฒนางานส่งเสริมป้องกันโรคอาหารเป็นพิษใน
บริบทที่ใกล้เคียงได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการ
ประยุกต์ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อ
การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหาร
เป็นพิษ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานการวิจัย

1. โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีผลทำให้นักเรียนในกลุ่มทดลอง เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้เผชิญประเมินอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้เผชิญประเมินปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษของกลุ่มทดลองดีกว่าก่อนการทดลอง
2. หลังสิ้นสุดการทดลองโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีผลทำให้นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้เผชิญประเมินอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้เผชิญประเมินปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษของกลุ่มทดลองดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบกึ่ง
ทดลอง (Quasi-experimental research)

แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม
ทดลอง (Experimental group) และกลุ่ม
เปรียบเทียบ (Comparison group) วัดก่อนและ
หลังการทดลอง (Two group pretest-posttest
design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เป็นนักเรียน
มัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 2-5 ที่ศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 3 จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 - 5 ที่กำลังศึกษาใน ภาค
การศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 3 จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา โดยมีเกณฑ์ในการเลือก
โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ (1) เป็นโรงเรียนที่มี
ขนาดใหญ่ (2) เป็นโรงเรียนที่มีสังคม เศรษฐกิจ
และบริบทใกล้เคียงกัน และ (3) ผู้บริหารและ
คณะครูให้ความร่วมมือในการดำเนินการ
หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย โดยนักเรียนจาก
โรงเรียนบางปะหันเป็นโรงเรียนในกลุ่มทดลอง
และโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” เป็นโรงเรียน
ในกลุ่มเปรียบเทียบ และได้คัดเลือกนักเรียน
กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

(1) นักเรียนสมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม
ตลอดการวิจัย

(2) ผู้ปกครองยินดียินยอมให้นักเรียนเข้าร่วม
โปรแกรมตลอดการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องมือหลัก 2 ชนิด ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ ส่วนที่ 3 เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ส่วนที่ 4 การรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ ส่วนที่ 5 การรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ส่วนที่ 6 พฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ โดยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 3 ท่าน พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.853 ซึ่งมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการประยุกต์ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ โดยได้พัฒนาจากคณะผู้วิจัย ครูอนามัยโรงเรียน ครูกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา และได้ผ่านการพิจารณาจากผู้อำนวยการสถานศึกษาให้ใช้จัดกิจกรรมได้ ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้นำนักเรียนในการสร้างสื่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในผู้นำนักเรียนจำนวน 40 คน โดยมุ่งเน้นเสริมสร้างศักยภาพผู้นำนักเรียนในการวิเคราะห์

เนื้อหาในการสื่อสาร รูปแบบของการสื่อสาร และช่องทางในการสื่อสาร พร้อมทั้งเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 1 วัน

2.2 กิจกรรมการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่องทางต่างๆ โดยนักเรียนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพ ดำเนินการสื่อสารด้วยสื่อที่พัฒนาขึ้นเอง ซึ่งตรงตามองค์ประกอบของทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรค ที่กำหนดโดยครูที่ปรึกษาโครงการ และมีการตรวจสอบการดำเนินการของผู้นำนักเรียนโดยคณะครูที่ปรึกษาโครงการ โดยมีการแบ่งผู้นำนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 8 คน โดยในแต่ละกลุ่มจะมีครูที่ปรึกษาโครงการจำนวน 1 คน และในแต่ละกลุ่มจะพัฒนาสื่อประเภทต่างๆ ตามประเด็นที่ได้รับในแต่ละสัปดาห์ และผ่านการพิจารณาให้ข้อเสนอแนะโดยครูที่ปรึกษาโครงการ หลังจากนั้นจะทำการเผยแพร่สื่อประเภทต่างๆ ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook Instagram เป็นต้น โดยทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจำนวน 8 สัปดาห์ ดังนี้

(1) สัปดาห์ที่ 1-2 ในประเด็น “มารู้จักโรคอาหารเป็นพิษกันเถอะ” ซึ่งมุ่งเน้นในการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับ สาเหตุ อาการ การรักษาและการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ

(2) สัปดาห์ที่ 3-4 ในประเด็น “ทำง่าย ๆ แค่นี้ก็ไม่ใช่โรคอาหารเป็นพิษนะ” ซึ่งมุ่งเน้นในการเสริมสร้างเจตคติต่อการป้องกัน

โรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามหลักสุขภาพอาหาร และสิ่งแวดล้อม การเลือกรับประทานอาหาร การปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ที่มุ่งเน้นประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัว ปฏิบัติได้ง่าย และเป็นบทบาทหน้าที่ของนักเรียน

(3) สัปดาห์ที่ 5-6 ในประเด็น “เสี่ยงไหม? เป็นอันตรายนะ” ซึ่งมุ่งเน้นในการเสริมสร้างการรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับ โอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคอาหารเป็นพิษ และความรุนแรงของโรคอาหารเป็นพิษ พร้อมทั้งผลกระทบที่มาจากกาเกิดโรคอาหารเป็นพิษ ทั้งระดับบุคคล ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน

(4) สัปดาห์ที่ 7-8 ในประเด็น “เชื่อว่าคุณนั้นแหละทำได้” ซึ่งมุ่งเน้นในการเสริมสร้างการรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับ เกี่ยวกับการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษในประเด็นการรับรู้ในความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และความคาดหวังในผลลัพธ์ของการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ

ซึ่งนักเรียนในแต่ละกลุ่มจะทำการบันทึกตามแบบบันทึกการดำเนินงานตามโปรแกรมฯ เพื่อการพิจารณารายงานผลแก่ครูที่ปรึกษาโครงการและปรับปรุงสื่อเพื่อการสื่อสารให้แก่กลุ่มเป้าหมายตามช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่องในแต่ละสัปดาห์

2.3 แบบบันทึกการรายงานผลการปฏิบัติงานการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดย

เป็นแบบบันทึกที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ผู้รียนบันทึกและใช้ประโยชน์ในการศึกษาประเด็นในสื่อสารในแต่ละสัปดาห์ พร้อมทั้งรายละเอียดในการบันทึกผลแต่ละสัปดาห์ในแต่ละประเด็น ข้อเสนอแนะจากครูที่ปรึกษา ชนิดของสื่อที่พัฒนาขึ้น ช่องทางที่ได้ทำการสื่อสาร และผลตอบรับจากการสื่อสาร (จำนวนถูกใจ (Like) และข้อเสนอแนะ (Comment)

ขั้นตอนการดำเนินการทดลอง

ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัดโปรแกรมเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในโรงเรียนกลุ่มทดลองร่วมกันระหว่าง คณะผู้วิจัย ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครู ผู้นำนักเรียน และตัวแทนของผู้ปกครอง พร้อมทั้งให้รับรู้ถึงปัญหาโรคอาหารเป็นพิษในนักเรียน และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และร่วมกันหาบทบาทของแต่ละบุคคลเพื่อเป็นแรงสนับสนุนแก่นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยจัดเตรียมการประชุมเชิงปฏิบัติ จัดเตรียมคู่มือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

3. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ก่อนการทดลอง ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เพื่อเป็นข้อมูลก่อนทำกิจกรรม

ขั้นดำเนินการ

ผู้นำนักเรียนดำเนินการพัฒนาสื่อตามแนวทางที่กำหนดไว้และเข้ารับการพิจารณา พร้อมทั้งปรับปรุงก่อนการสื่อสารในช่องทางต่างๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ เช่น Facebook ของโรงเรียน Facebook ของห้องเรียน

Facebook ส่วนตัว พร้อมทั้ง Instagram ส่วนตัว เป็นต้น โดยในแต่ละประเด็นจะมีการสื่อสารอย่างต่อเนื่องในระยะเวลา 2 สัปดาห์ และสื่อสารจนครบ 4 ประเด็น ใน 8 สัปดาห์

ขั้นประเมินผลหลังการทดลอง

ผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถามชุดเดิมทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ภายหลังการดำเนินการเสร็จสิ้นในกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ โดยใช้สถิติพรรณนา และสถิติวิเคราะห์ด้วยการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติ Paired Samples t-test เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม

ทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ด้วยสถิติ Independent t-test

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า

สมมติฐานข้อ 1 ภายหลังการทดลองมีผลทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดีกว่าก่อนการทดลอง ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ พบว่า ภายหลังการทดลองมีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยตัวแปรต่างๆ ของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ตัวแปร	Mean	S.D.	t	p-value
ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ				
ก่อนการทดลอง	7.96	1.71		
หลังการทดลอง	9.70	1.1.4	13.154	<0.001
เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
ก่อนการทดลอง	24.52	2.72		
หลังการทดลอง	28.60	1.80	21.063	<0.001
การรับรู้ประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ				
ก่อนการทดลอง	29.64	2.73		
หลังการทดลอง	32.51	2.20	11.705	<0.001

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยตัวแปรต่างๆ ของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง (ต่อ)

ตัวแปร	Mean	S.D.	t	p-value
การรับรู้ประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
ก่อนการทดลอง	31.06	3.15	20.576	<0.001
หลังการทดลอง	36.88	2.55		
พฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
ก่อนการทดลอง	30.66	4.09	9.916	<0.001
หลังการทดลอง	33.51	2.02		

สมมติฐานข้อ 2 ภายหลังการทดลองมีผลทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ดังนี้

ก่อนการทดลอง

เมื่อพิจารณาในตัวแปรต่างๆ ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ และเจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ไม่แตกต่าง

กันทางสถิติ ($p=.932$, $p=.987$ และ $p=.124$ ตามลำดับ) แต่พบว่า ในตัวแปรการรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ และการรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p=.019$ และ $p=.012$ ตามลำดับ) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยตัวแปรต่างๆ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ในระยะก่อนการทดลอง

ตัวแปร	Mean	S.D.	t	p-value
ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	7.96	1.71	0.850	.932
กลุ่มเปรียบเทียบ	7.95	1.93		
เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	24.52	2.72	.017	.987
กลุ่มเปรียบเทียบ	24.52	3.06		
การรับรู้ประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	29.64	2.73	2.357	.019
กลุ่มเปรียบเทียบ	28.95	3.12		
การรับรู้ประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	31.06	3.15	2.538	.012
กลุ่มเปรียบเทียบ	30.29	2.84		
พฤติกรรมการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	30.66	4.09	1.542	.124
กลุ่มเปรียบเทียบ	30.04	3.88		

หลังการทดลอง

ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกัน

โรคอาหารเป็นพิษ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยตัวแปรต่างๆ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ในระยะหลังการทดลอง

ตัวแปร	Mean	S.D.	t	p-value
ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	9.70	1.14	8.954	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	8.45	1.61		
เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	28.60	1.80	16.450	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	23.66	3.83		
การรับรู้ประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	32.51	2.20	12.414	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	29.21	3.02		
การรับรู้ประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	36.88	2.55	27.676	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	29.41	2.82		
พฤติกรรมการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	33.51	2.02	10.207	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	30.41	3.77		

สำหรับการรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งแตกต่างตั้งแต่ก่อนการทดลอง จึงทำการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งกลุ่มทดลองได้ค่าเฉลี่ยผลต่างเท่ากับ 2.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.45 กลุ่มเปรียบเทียบได้ค่าเฉลี่ยผลต่างเท่ากับ 0.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.58 เมื่อ

เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของผลต่างก่อนและหลังการทดลอง และระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังตารางที่ 4

เมื่อพิจารณาการรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งแตกต่างตั้งแต่ก่อนการทดลองจึงทำการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อน

การทดลองกับหลังการทดลองของทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งกลุ่มทดลองได้ค่าเฉลี่ย ผลต่างเท่ากับ 5.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.99 กลุ่มเปรียบเทียบได้ค่าเฉลี่ยผลต่าง เท่ากับ 0.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.40 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของผลต่างก่อนและหลังการทดลอง และระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของผลต่างของการรับรู้ประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ และการรับรู้ประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ตัวแปร	$\bar{d}$	S.D.	t	p-value
การรับรู้ประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	2.86	3.45	7.353	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	0.26	3.58		
การรับรู้ประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ				
กลุ่มทดลอง	5.82	3.99	17.991	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	0.88	3.40		

อภิปรายผล

ความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ

กิจกรรมที่เน้นความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้ คือ การสื่อสารในประเด็น “มา รู้จักโรคอาหารเป็นพิษกันเถอะ” ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับ สาเหตุ อาการ การรักษาและการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ที่นักเรียนแกนนำที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพในการสร้างสื่อเพื่อใช้ในเครือข่ายสังคมออนไลน์พร้อมทั้งผ่านการปรับปรุงแก้ไขจากครูที่ปรึกษาโครงการ และนำไปสื่อสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นักเรียนกลุ่มทดลองสามารถเข้าถึงได้ง่าย และเมื่อนักเรียนกลุ่มทดลองได้รับรู้ รวบรวม และแปลผลข้อมูลเกี่ยวกับ สาเหตุ อาการ การ

รักษาและการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษผ่านสื่อต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะเวลา 2 สัปดาห์ จึงทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการระลึกถึงเรื่องโรคอาหารเป็นพิษ ออกมาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีความเข้าใจ สามารถแปลความหมายได้ ดีความได้ และขยายความได้ ร่วมกับการนำไปใช้สถานการณ์จริงได้ ก็จะทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติพฤติกรรมตามการรับรู้ การจดจำและระลึกถึงเรื่องราวต่างๆ ออก มาตามลักษณะนั้นๆ ได้ พร้อมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Comment (การแสดงความคิดเห็น) และ share (การแบ่งปัน) ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนแกนนำและส่งผลให้นักเรียนกลุ่มทดลอง

มีความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษมากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ

กิจกรรมที่เน้นเจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้ คือ การสื่อสารในประเด็น “ทำง่าย ๆ แค่นี้ก็ไม่เป็นโรคอาหารเป็นพิษนะ” ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารและสิ่งแวดล้อม การเลือกรับประทานอาหาร การปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ที่มุ่งเน้นประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัว ปฏิบัติได้ง่าย และเป็นบทบาทหน้าที่ของนักเรียน ซึ่งนักเรียนแกนนำได้พัฒนาสื่อประเภทต่างๆ เช่น คลิปวิดีโอสั้น แผนภาพ/รูปภาพที่ประกอบคำขวัญ คำคม ซึ่งจะตรงตามบริบทของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกละเนื่องจากเกิดการรับรู้ผ่านสื่อที่เผยแพร่ตามเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษมากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ

กิจกรรมที่เน้นการรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้ คือ การสื่อสารในประเด็น “เสี่ยงไหม? เป็นเป็นอันตรายนะ” ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับ โอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคอาหารเป็นพิษ และความรุนแรงของโรคอาหารเป็นพิษ พร้อมทั้งผลกระทบที่มาจากการเกิดโรคอาหารเป็นพิษ ทั้งระดับบุคคล ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน

โดยนักเรียนแกนนำได้พัฒนาสื่อที่มุ่งให้นักเรียนกลุ่มทดลองเกิดการรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคซึ่งเป็นโอกาสเสี่ยงที่นักเรียนสามารถเผชิญได้ในบริบทของนักเรียน โรงเรียน และชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ พร้อมทั้งการสื่อสารในประเด็นการกระตุ้นด้วยความกลัวเพื่อให้นักเรียนเกิดการรับรู้ความรุนแรงของโรคที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งหากนักเรียนเกิดการรับรู้โอกาสในการเกิดโรค ร่วมกับการรับรู้ความรุนแรงของโรคจะนำไปสู่การที่นักเรียนมีการรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งกิจกรรมการสื่อสารดังกล่าวจึงทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีการรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษมากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ

กิจกรรมที่เน้นการรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้ คือ การสื่อสารในประเด็น “เชื่อว่าคุณนั้นแหละทำได้” ซึ่งเป็นการสื่อสารในเนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษในประเด็นการรับรู้ในความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ และความคาดหวังในผลลัพธ์ของการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งครูที่ปรึกษาโครงการได้เสนอแนะให้นักเรียนแกนนำได้ใช้พัฒนาการรับรู้ในความสามารถของตนเอง ร่วมกับความคาดหวังในผลลัพธ์ในการปฏิบัติจากการพัฒนาปัจจัยตามทฤษฎีปัญญาสังคมของ Bandura¹⁰ ได้แก่ การนำเสนอตัวแบบ (Modeling) ที่มุ่งเน้นการผลิตสื่อที่นำเสนอตัวแบบที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนที่มีความสามารถ

ไม่แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มทดลองและมีพฤติกรรมป้องกันโรคอาหารเป็นพิษที่ทำได้ง่ายและสามารถปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน และได้รับผลกระทบเชิงบวก พร้อมทั้งการชักจูงด้วยคำพูด (Verbal Persuasion) โดยการสื่อสารที่มุ่งให้มีความสำคัญกับนักเรียนกลุ่มทดลองให้กำลังใจและเชื่อมั่นว่านักเรียนทุกคนสามารถทำได้เพื่อสุขภาพของนักเรียนเอง และชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของโรงเรียน ซึ่งกระบวนการสื่อสารดังกล่าวกระทำอย่างต่อเนื่อง ในระยะเวลา 2 สัปดาห์ ที่มีการดำเนินการจากนักเรียนแกนนำ 5 กลุ่ม ซึ่งทำให้สื่อที่เกิดการสื่อสารผ่านเครือข่ายมีความหลากหลาย ทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีการรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อป้องกันโรคอาหารเป็นพิษมากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ

ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรม ซึ่งกิจกรรมในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับโรคอาหารเป็นพิษ เจตคติต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ การรับรู้การประเมินเผชิญอันตรายต่อโรคอาหารเป็นพิษ และการรับรู้การประเมินเผชิญปัญหาต่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ (Cognitive Domain) เป็นความสามารถในการระลึก จดจำเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเจตคติ (Affective Domain) เกิดจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ของบุคคล ที่ทำให้เกิดความรู้สึทางด้านจิตใจ ความเชื่อ และการตอบสนอง และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เป็นการเรียนรู้จากความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด และค่านิยม แล้ว นำเอาสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติ⁵ ร่วมกับทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค (Protection Motivation Theory) ที่เชื่อว่าแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคจะกระทำได้ดีที่สุดเมื่อบุคคลเห็นว่าสิ่งที่เป็อันตรายนั้นมีผลต่อสุขภาพอย่างรุนแรงและรู้สึกว่าตนเองเสี่ยงอันตราย และบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับตัว ตอบสนอง หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้อย่างสมบูรณ์ จากความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่ การรับรู้ถึงการประเมินอันตรายต่อสุขภาพ (Threat Appraisal) และการรับรู้การประเมินการเผชิญปัญหา (Coping Appraisal) โดยการรับรู้ทั้งสองส่วนนี้จะเป็นตัวเชื่อมโยงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรค⁶ พร้อมทั้งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากผลการศึกษาของ Latkin C.A. and Knowlton A.R.¹¹ ในประเด็นที่ว่า การใช้สื่อผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ดังนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน โดยการสร้างแกนนำในการสื่อสารทางด้านสุขภาพ ที่มุ่งเสริมสร้างให้แกนนำมีศักยภาพในการสร้างสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและตรงตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารตามปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพนั้นๆ พร้อมทั้งควรมีการสร้างระบบการติดตามประเมินผลเพื่อให้กระบวนการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ดำเนินการโดยแกนนำนักเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. การวิจัยครั้งนี้มีการจัดกิจกรรมการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยไม่มีการติดตามผลในระยะยาว ดังนั้นควรมีการจัดกิจกรรมการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ทำให้นักเรียนเกิดการทบทวนเพื่อส่งผลให้นักเรียนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3. ควรดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and development) เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มเยาวชน เพื่อให้ได้รูปแบบ (Model) ที่มีความเฉพาะเจาะจงในเรื่องพฤติกรรมสุขภาพและมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งเพื่อเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงไปด้วยดี ด้วยความกรุณาจากผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป และผู้อำนวยการสำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ที่สนับสนุนด้านการดำเนินการวิจัยตลอดจนให้คำปรึกษาเสนอแนะแนวทาง พร้อมกันนี้ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนบางปะหัน และโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำนวยความสะดวกทำให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้สำเร็จอย่างราบรื่น

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักโรคบาตวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. รายงานโรคในระบบเฝ้าระวัง 506 :รายงานโรคในระบบเฝ้าระวัง Food Poisoning. นนทบุรี : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2557.
2. นิภาพรณ สฤทธอภีร์, กรรณิการ์ หมอน พงษ์เทียมและจินต์จุฑิ กอบกุลธร. โรคอาหารเป็นพิษ (Food Poisoning) สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค ประจำปี 2557. นนทบุรี : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2557.
3. คณุตม์ ทองพันชั่ง. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ข้อมูลและระบบเฝ้าระวังโรคอาหารเป็นพิษ ทั้ง 5 มิติของการดำเนินงาน ในระบบ 5 โรค 5 มิติ. นนทบุรี : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2558.
4. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางสำหรับครู เรื่อง การป้องกัน ควบคุมโรคอาหารเป็นพิษ

- ในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2557.
5. Bloom SB. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. New York: McGraw-Hill; 1971.
 6. Rogers. RW, and Prentice-Dunn S. Protection Motivation Theory. In: Gochman (Ed). Handbook of health behavior research. New York : Plenum; 1997.
 7. ถนอมพร เลหาจรัสแสง. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2541.
 8. ชลธิชา จุ้ยนาม และนพพร จันทนาชู. พฤติกรรมและผลจากการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดสุโขทัย.วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ 2558; 8(3) : 84-95.
 9. เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร. พฤติกรรมและผลกระทบจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนนทบุรี. สุทธิปริทัศน์; 2559, 30(93) : 116-130
 10. Bandura A. Social foundation of thought and action. Englewood Clifff, NJ : Prentice-Hall; 1986.
 11. Latkin CA. and Knowlton AR. Social network assessments and interventions for health behavior change: A Critical Review. Behavior Medicine 2015; 41(3): 90-97.